

Де $Risk^*$ - ризик зриву плану; r^* - бажана інвестором дохідність; r_{min}, r_{av}, r_{max} - розрахована мінімальна, середня та максимальна дохідність інвестиційного портфелю.

Висновки. Врахування особливостей планування діяльності підприємств, що діють в умовах невизначеності ринкового середовища, заключається в побудові адаптивної системи планування. Таке планування дозволяє підприємству моделювати чисельні можливі зміни не тільки для

того, щоб вибрати з них найбільш прийнятні, але і щоб мати в своєму розпорядженні запасні рішення, забезпечуючи швидку і раціональну реакцію у випадку, коли непередбачувані події не дозволять дотримуватися прийнятого рішення. Головним результатом такого планування є визначення цілей, стратегій і програм, а також розподіл ресурсів, дозволяючи підприємству найуспішніше зустріти невизначене майбутнє і вплинути на нього.

Список використаної літератури:

1. Алексеева М.М. Планирование деятельности фирмы: Учебно-методическое пособие. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 248 с.
2. Иванова В.В. Планирование деятельности предприятия: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 472 с.
3. Степанова Г.Н. Стратегический менеджмент. Планирование на предприятии: Учебное пособие М.: Издательство МГУП, 2001. 136 с.
4. Бродицкая Т.М. Нечеткие модели как инструмент планирования //Тезисы докладов VI Всероссийской научной конференции студентов и аспирантов: Таганрог: изд-во ТРТУ, 2002.

Выганыло С.Н. Особенности планирования деятельности предприятий в условиях неопределенности.

В статье проанализированы особенности планирования деятельности предприятий, действующих в условиях неопределенности рыночной среды. Основы теории нечетких множеств для построения адаптивной системы планирования.

Ключевые слова: планирование, неопределенность, нечеткие множества, экономическая модель.

Yuganyaylo S.M. Features of enterprises planning under uncertainty.

This paper analyzes the features of the planning activities of enterprises operating under uncertainty market conditions. Basic theory of fuzzy sets for adaptive planning system.

Keywords: planning, uncertainty, fuzzy sets, the economic model.

Дата надходження до редакції: 10.04.2014 р.

Рецензент: д.е.н., професор Михайлова Л.І.

УДК 631.11:657.41

ОЦІНКА СТРУКТУРИ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

О. М. Калашніков, к.е.н., доцент, Харківський НАУ ім. В.В. Докучаєва

В статті розглянуто основні теоретичні характеристики окремих складових власного капіталу, висвітлено особливості його формування на сільськогосподарських підприємствах. Проаналізовано розмір, склад, структуру та ефективність використання власного капіталу сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: власний капітал, статутний капітал, нерозподілений прибуток, резервний капітал, сільськогосподарське підприємство, ефективність, рентабельність власного капіталу.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Власний капітал є фінансовою основою функціонування підприємств різних організаційно-правових форм господарювання та головним вимірником їх ринкової вартості. Структура та ефективність власного капіталу значною мірою визначають можливості фінансової діяльності суб'єктів господарювання. З огляду на стратегічні завдання розвитку аграрного сектору економіки особливої ваги набувають питання нарощення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств, складовою якої є власний капітал.

Вісник Сумського національного аграрного університету

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Дослідженню питань щодо трактування визначення, класифікації, оцінки власного капіталу присвячено праці таких відомих науковців як І. Бланк, В. Бочаров, К. Ізмайлова, Г. Кірейцев, Л. Костирко, М. Крейніна, А. Поддєрьогін, О. Терещенко та ін. Розробку теоретичних засад та практичних рекомендацій щодо визначення розміру та пошуку шляхів підвищення ефективності власного капіталу сільськогосподарських підпри-

емств здійснюють вчені економісти-аграрники В. Андрійчук, М. Дем'яненко, П. Стецюк, А. Чупіс та ін. Водночас потребує більш детального вивчення питання щодо формування та використання власного капіталу підприємств з урахуванням сучасних економічних пріоритетів та галузевої спрямованості.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є дослідження теоретичних основ економічної сутності власного капіталу і практичних аспектів удосконалення процесу його формування, оцінки та підвищення ефективності використання в сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. При проведенні даного дослідження будемо керуватися офіційно рекомендованими основами класифікації капіталу [6], згідно з якими за джерелами формування власний капітал підприємства поділяється на вкладений – це капітал, сформований за рахунок внесків власників підприємства, а також унаслідок конвертування боргових зобов'язань підприємства в акції або частки (паї) та накопичений – це капітал, сформований внаслідок господарської діяльності підприємства. Дана класифікація досить важлива для визнання елементів власного капіталу. Зокрема, до вкладеного капіталу відносяться зареєстрований капітал (статутний, пайовий капітал); додатково вкладений капітал (емісійний дохід, інші внески засновників понад зареєстрований статутний фонд); накопичений капітал включає: нерозподілений прибуток (непокритий збиток), резервний капітал, інший додатковий капітал.

Зареєстрований капітал є юридично оформленою, офіційно об'явленою і належним чином зареєстрованою частиною внесків до капіталу підприємства. Його основною складовою частиною є статутний капітал, як зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, що є внеском власників (учасників) до капіталу підприємства. Додатково вкладений капітал – це сума внесків засновників понад зареєстровану частину, до якої включають емісійний дохід, пов'язаний з придбанням акцій за ціною, вищою за їх номінальну вартість, у акціонерних товариствах, та інші внески засновників понад зареєстрований статутний фонд, які вносяться без рішень про зміну розміру статутного капіталу. Накопичений (або зароблений) капітал формується внаслідок діяльності підприємства. Його основними складовими є нерозподілений прибуток (непокритий збиток) як частина чистого прибутку, що не була розподілена між власниками, та резервний капітал – сума резервів, створених від-

повідно до чинного законодавства або установчих документів, за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства. До іншого додаткового капіталу включаються капітал від дооцінки необоротних активів та дарчий капітал як вартість активів, безоплатно отриманих підприємством від інших юридичних або фізичних осіб, та інші види додаткового капіталу.

Для практичної реалізації наукового пошуку щодо визначення складу та структури власного капіталу сільськогосподарських товаровиробників нами було опрацьовано форми фінансової звітності ряду підприємств Чугуївського району Харківської області за період 2010-2012 років. До досліджуваної сукупності увійшли два акціонерних товариства, п'ять товариств з обмеженою відповідальністю, одне товариство з додатковою відповідальністю та один сільськогосподарський кооператив. Як свідчать отримані результати (рис. 1), найбільшу частку власного капіталу у переважній більшості підприємств незалежно від організаційно-правової форми господарювання становить нерозподілений прибуток (непокритий збиток), причому спостерігається тенденція до її зростання.

Слід зазначити, що в структурі сільгосп підприємств досить слабо представлений статутний капітал: лише у ПАТ «Моспанівське» та ТОВ АФ «Іванівський Лан» його частка у 2010 р. становила відповідно 17,4% та 18,8%, однак на кінець 2012 р. вона скоротилася на 7-8 відсотків. До того ж, підприємства практично не здійснюють формування резервного капіталу. Лише у АФ «Чугуївська» ТОВ та АФ «Лебежанська» ТОВ сформовані резерви становили від 0,2% до 2,2% власного капіталу. Водночас, можна говорити про певні особливості у складі власного капіталу, що притаманні окремим організаційно-правовим формам господарювання. Зокрема, в товаристві з додатковою відповідальністю «Гракове» величина додаткового вкладеного капіталу за рахунок внесків засновників понад зареєстрований статутний капітал дорівнювала 4,1 млн. грн, що становило від 53,3% до 40,7% власного капіталу підприємства. У СК «Вітязь», у свою чергу, інший додатковий капітал, створений за рахунок безоплатно переданих від юридичних осіб активів, дорівнював 738 тис. грн і становив практично половину власних коштів кооперативу.

У практичному плані значний для нас інтерес має також визначення тенденцій забезпечення пропорційності між фінансовими ресурсами підприємств та джерелами їх формування й ефективності використання власних коштів, що зокрема виражається показниками маневреності та рентабельності власного капіталу (табл. 1).

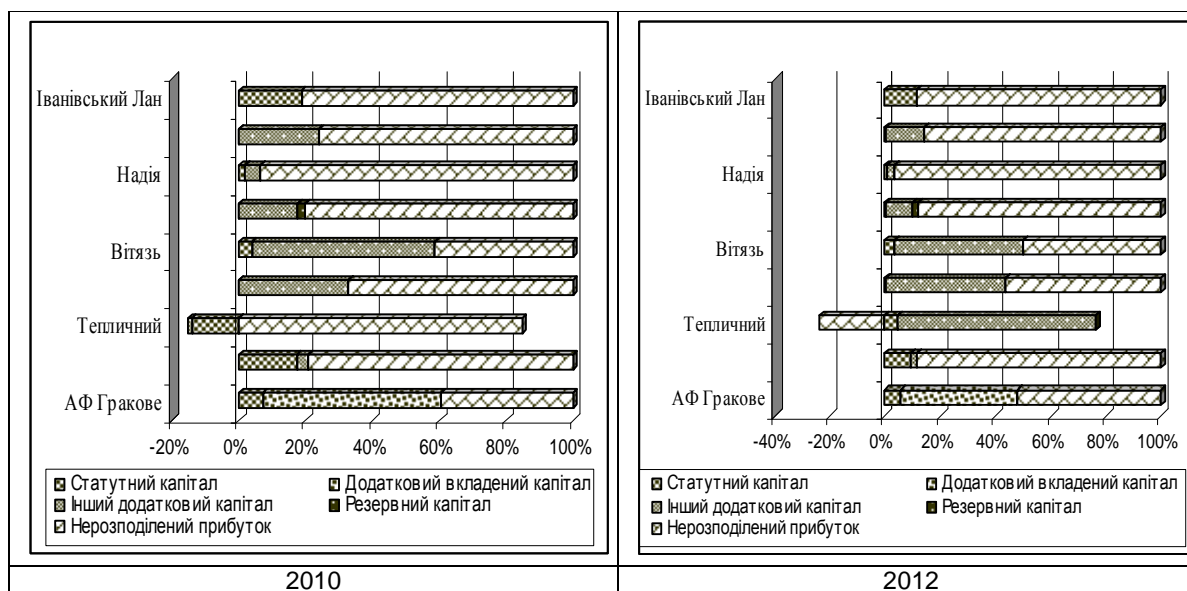

Рис. 1. Структура власного капіталу сільськогосподарських підприємств Чугуївського району Харківської області за 2010-2012 рр.

Джерело: розраховано автором

Таблиця 1

Показники маневреності та рентабельності власного капіталу сільськогосподарських підприємств Чугуївського району Харківської області у 2010-2012 рр.

Підприємства	Маневреність власного капіталу			Рентабельність власного капіталу		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
ПАТ «Мосьпанівське»	0,479	0,509	0,442	0,009	0,215	0,208
ТзДВ «Гракове»	0,837	0,626	0,726	0,116	0,083	0,476
ПАТ «Тепличний»	1,069	1,061	-0,318	0,252	-0,016	0,085
СТОВ «Маяк»	0,661	1,134	0,414	0,067	0,116	0,004
СК «Вітязь»	0,375	0,444	0,347	0,002	0,141	0,006
АФ «Чугуївська» ТОВ	0,109	0,361	0,385	0,407	0,039	0,317
АФ «Надія» ТОВ	0,634	0,691	0,129	0,354	0,186	0,349
АФ «Лебежанська» ТОВ	0,406	0,414	0,587	0,080	0,163	0,183
ТОВ «АФ Іванівський Лан»	0,427	0,370	0,246	0,043	0,061	0,208

Джерело: розраховано автором

Коефіцієнт маневреності власного капіталу, що виражає співвідношення між окремими елементами активу і пасиву балансу, характеризуючи ту частку власного капіталу

підприємства, яка використовується для фінансування його поточної діяльності, має бути досить високим, щоб забезпечити гнучкість у використанні власних коштів підприємства. Його зростання свідчить про розширення можливості маневрування власними коштами та характеризує позитивні тенденції у використанні власного капіталу підприємств. Аналіз показує, що в семи (з дев'яти досліджуваних) господарствах він має тенденцію до зменшення. І якщо, у ПАТ «Мосьпанівське» та СК «Вітязь» показник маневреності власного капіталу зменшився несуттєво (на 0,037 та 0,028), то у ПАТ «Тепличний» у 2012 р. він досяг від'ємного значення. У ТзДВ «Гракове» маневреність капіталу хоча й зменшилася за означений період (на 11%), проте, є найвищою серед досліджуваних господарств. Така ситуація свідчить про відсутність у переважної більшості сільськогосподарських підприємств у аналізова-

ному періоді можливості щодо вільного маневрування власним капіталом.

Аналіз рентабельності власного капіталу досліджуваних підприємств свідчить про те, що управління власним капіталом ефективно здійснюють тільки ТзДВ «Гракове», АФ «Лебежанська» ТОВ, ПАТ «Мосьпанівське» та певною мірою ТОВ АФ «Іванівський лан». Структура джерел фінансового забезпечення решти господарств нераціональна та потребує покращення з метою досягнення оптимального співвідношення між прибутковістю, маневреністю та окремими складовими капіталу сільськогосподарських товаровиробників.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведене дослідження дає змогу зробити наступні висновки: сільськогосподарські підприємства мають незначний за розміром статутний капітал; у них простежується тенденція до зростання величини власного капіталу. Це відбувається за рахунок, перш за все, нерозподіленого прибутку; із зростанням розміру власного капіта-

лу спостерігається покращення фінансових показників діяльності сільськогосподарських підприємств до певного рівня, а потім відбувається зворотна тенденція; попри існуючі ризики, переважна більшість підприємств не здійснює формуван-

ня резервного капіталу. З огляду на вказане, нами визначена тенденція зростання кількісних характеристик власного капіталу, яка не підкріплюється відповідними якісними змінами його елементів.

Список використаної літератури:

1. Андрійчук В. Оцінка розміру та структури капіталу аграрних підприємств / В. Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2008. – №1. – С.101-106.
2. Борщ А.Г. Структура фінансового капіталу та ефективність його використання агропромисловими підприємствами / А.Г. Борщ, О.Г. Борщ // Економіка АПК. – 2011. – №3. – С.51-55.
3. Запорожан О. Класифікація та оцінка власного капіталу підприємств АПК / О. Запорожан // Економічний аналіз. – 2010. – Випуск 6. – С. 237-239.
4. Стецюк П. Аналіз елементів фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств / П. Стецюк. – [Електр. ресурс]. – Доступний з: http://agrofin.com.ua/files/spa_17.pdf
5. Вівчар О. Власний капітал як фінансове джерело функціонування підприємств / О. Вівчар, В. Саварин // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.5. – С. 146-150.
6. Класифікація капіталу [Електр. ресурс]. – Доступний з: http://minfin.com.ua/taxes/-/gospoper/bo_2_8_2_oblickapitalu.html
7. Степасюк Л. Капітал аграрних підприємств та підвищення ефективності його використання / Л. Степасюк, В. Пастушенко [Електр. ресурс]. – Доступний з: http://elibrary.nubip.edu.ua/9721/Пастушенко_стаття_дорадн.pdf

Калашиков О.Н. Оценка структуры и эффективности собственного капитала сельскохозяйственных предприятий.

В статье приведена классификация различных элементов собственного капитала, рассмотрены их основные теоретические характеристики. Исследованы особенности формирования собственного капитала в сельскохозяйственных предприятиях. Проанализированы размер, состав, структура и эффективность использования собственного капитала сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: *собственный капитал, уставный капитал, нераспределённая прибыль, резервный капитал, сельскохозяйственное предприятие, эффективность, рентабельность собственного капитала.*

Kalashnikov O.N. The assessment of structure and effectiveness of equity of the agricultural enterprises.

The article investigates the theoretical foundations of the economic essence of equity and practical aspects of improving the process of its formation, evaluating and improving efficiency in agricultural enterprises. The paper provides a classification of equity components and considered their main theoretical characteristics.

The article analyzes the size, composition and structure of the equity of a number of agricultural enterprises in Chuguev district, Kharkov region. Based on the results of the study it was found that the vast majority of agricultural enterprises have a negligible amount of charter capital. The retained earnings have the largest specific gravity in the equity of many enterprises, regardless of the organizational and legal forms of management. At the same time, there is a tendency to its increase. It can be argued that some organizational and legal forms of management have certain features in the formation of equity. In particular, we are talking about additional liability companies and cooperatives, in which the largest proportion in equity accounted for the additional application and other additional capital, respectively. It was revealed that almost no agricultural enterprises create reserve funds despite the high risks of agricultural production. An analysis of indicators of the maneuverability and profitability found the majority of agricultural enterprises in the analyzed period is unable to free maneuvering equity, demonstrating inefficient management of them; proved that with an increase in shareholders' equity improved financial performance is observed only up to a certain level, and then the reverse effect. Based on this, we can conclude that the results of the study we determined the growth trend of the quantitative characteristics of equity, which is not supported by relevant qualitative changes of its elements.

Keywords: *equity, share capital, retained earnings, reserve capital, agricultural enterprise, efficiency, profitability of equity.*

Дата надходження до редакції: 08.04.2014 р.
Рецензент: д.е.н., професор Борисова В.А.